

ŠKOLE ZA 21. VIJEK

UKLJUČIVANJE RANJIVE DJECE U PROGRAM BRITANSKOG SAVJETA

IZVRŠNI SAŽETAK

Program „Škole za 21. vijek“ Britanski savjet realizovao je u šest zemalja Zapadnog Balkana s ciljem da se pospješe prilike za učenje za učenike u dobi od 10 do 15 godina i to kroz razvoj osnovnih vještina i kompetencija, kao što su kritičko mišljenje i rješavanje problema, te digitalne vještine s posebnim fokusom na vještine kodiranja. Pred kraj realizacije Programa, Britanski savjet odlučio je da sprovede procjenu uticaja Programa na ranjivu djecu, s obzirom na to da su povratne informacije iz škola ukazivale na pozitivne i korisne efekte istog na djecu s različitim vrstama ranjivosti. Procjenu je sproveo međunarodni tim eksperata, a njihovi rezultati predstavljeni su u ovom izvještaju.

Cilj procjene bio je da se prikupe dokazi i dokumentuje uticaj programa na ranjivu djecu koja pohađaju redovne osnovne škole u zemljama u kojima se program sprovodio, te da se prepoznaju faktori i okolnosti koje su omogućile ranjivoj djeci da imaju koristi od ovog programa, ali i da se utvrde prepreke njihovom punom učešću. Ranjivosti su definisane u skladu sa međunacionalnom klasifikacijom OECD-a, i kao takve su uključivale djecu sa smetnjama u razvoju ili oštećenjem, djecu koja imaju poremećaje u ponašanju ili emocionalne poremećaje, djecu s teškoćama u učenju, ali i djecu iz ugroženih grupa.

Procjena se zasniva na analizi 12 slučajeva – po dva iz svake zemlje. U četiri slučaja fokus je bio na uticaju Programa na pojedince; u šest slučajeva fokus je bio na uticaju programa na različite grupe djece; dok je u dva slučaja fokus stavljen na cijelu školu. Slučajevi se takođe razlikuju i po vrstama poteškoća, a dokazi su prikupljeni kroz intervju sa 89 ispitanika (nastavnici, direktori, drugi stručnjaci, roditelji, djeca).

Dokazi ukazuju na to da je uticaj Programa na ranjivu djecu jasan i višestruk:

- **Povećano analitičko i kritičko mišljenje i unaprijeđene vještine kodiranja među djecom.** Efekti Programa bili su naročito primjetni među djecom čija ranjivost proističe iz nepovoljnog socio-ekonomskog položaja, među djevojčicama čija je uključenost u aktivnosti s digitalnim tehnologijama bila marginalna usljed još uvijek preovlađujućih patrijarhalnih normi koje se prenose kroz socijalizaciju, usmjeravajući ih više ka oblastima koje su u vezi sa socijalnim uslugama, humanističkim naukama i umjetnošću. Pozitivni efekti, u smislu stečenih znanja i vještina, bili su skromniji među djecom s različitim smetnjama u razvoju, a naročito među djecom s težim oblicima mentalnih smetnji.
- **Povećana motivacija za obrazovanje i redovno pohađanje nastave,** posebno kod djece sa težim teškoćama u učenju i djece iz vrlo siromašnih zajednica čija je motivacija bila narušena zbog osjećaja društvene isključenosti, nesigurnosti i nejednakosti.
- **Upotreba Micro:bit tehnologije u različitim predmetima poboljšala je usvajanje gradiva iz istih** i poboljšala kapacitete djece da uspostavljaju veze između različitih tema.
- **Djeca su razvila društvenu osjetljivost i empatiju prema vršnjacima sa smetnjama u razvoju** tokom rada na zajedničkim projektima. To je uticalo i na njihovo dalje učešće u inicijativama koje se tiču podrške njihovim ranjivim vršnjacima.
- **Povećano samopouzdanje i obrazovne aspiracije kod djece** kao rezultat sticanja novih vještina i snažnog osjećaja napretka i uspjeha.
- **Povećano učešće tokom rada u učionici i proaktivniji pristup učenju** zahvaljujući novim metodama nastave i interaktivnijim obrazovnim tehnikama.
- **Poboljšana emocionalna i psihička dobrobit djece koja imaju poteškoće u učenju,** prema navodima roditelja i nastavnika, usljed veće motivacije za učešće u školskim aktivnostima.

- **Program se pokazao kao veoma koristan za nastavnike jer im je pomogao u ostvarivanju nastavnih ciljeva i učinio njihov rad zanimljivijim.** Nove vještine i nastavne tehnike povećale su i motivaciju nastavnika i njihovu posvećenost. Nastavnici su počeli da redovnije evaluiraju svoje časove i slušaju mišljenja učenika o alatima koje su koristili.
- **Program se pozabavio pitanjem primjetnih razlika između ruralnih i urbanih područja** podstičući djecu iz ruralnih područja da se aktivnije angažuju, razvijaju vještine učenja i podižu svoje samopouzdanje.

Procjenom su prepoznati brojni **faktori koji doprinose uspjehu** među ranjivom djecom, uključujući i one koji se odnose na dizajn programa (fokus na praktična znanja, novine koje donosi Micro:bit tehnologija, jasno definisani procesi, mentorska podrška, sloboda koja se učenicima daje da izraze kreativnost, podrška Britanskog savjeta), faktori koji se odnose na učenike (odabir motivisanih učenika, uvažavanje timskog rada), faktori koji se odnose na škole (motivacija i posvećenost nastavnika i direktora, dobar odnos između nastavnika i učenika, prethodna iskustva u pogledu inovacija, kvalitetna oprema), i sredinski faktori (porodice koje pružaju podršku svojoj djeci, prepoznavanje značaja Programa u lokalnim zajednicama).

Neki od prepoznatih **inhibirajućih faktora** odnosili su se na poteškoće u pogledu uključivanja kodiranja u redovne nastavne planove i programe u nekim školama, manjak pomoćnog osoblja za djecu sa smetnjama u razvoju, kratke obuke, prevelik broj učenika po odjeljenju, nedostatak opreme, nedovoljan prenos novih znanja i vještina među nastavnicima, nedostatak angažmana roditelja.

Preporuke zasnovane na sprovedenoj procjeni grupisane su u nekoliko oblasti:

Poboljšanje nastavnih planova i programa i metoda učenja:

- Neophodno je sistematski uključiti Micro:bit u redovni nastavni plan i program jer kao takav on omogućava međupredmetno povezivanje sadržaja, podržava grupni rad, povezuje učenike i nastavnike i omogućava nastavnicima da postignu obrazovne ciljeve sa svim učenicima; važno je iskoristiti njegov puni potencijal i uključiti ga u nastavne planove i programe.
- Specifične metode implementacije Programa među ranjivom djecom treba da se zasnivaju na procjeni njihovih potreba, uzimajući u obzir specifičnost njihove ranjivosti i metode kojima se rad prilagođava istoj.

Poboljšanje aktivnosti usmjerenih prema učenicima

- Implementaciju novih nastavnih tehnika u školama treba planirati na način koji omogućava optimalno širenje njihove upotrebe sa većim grupama djece (uključivanjem nastavnika koji predaju većem broju odjeljenja u različitim razredima), ali i bolje prenošenje znanja o novim metodama na druge nastavnike kroz interne procese prenošenja znanja.
- Implementaciju programskih aktivnosti ili nastavak implementacije istih metoda i novih projekata po završetku samog programa treba planirati na način da se omogući dinamičniji vršnjački prenos znanja između učenika.
- Bilo bi neophodno izmijeniti vremenski okvir programa, kako bi se djeci omogućilo da zaista nauče kako da kodiraju. Način na koji se program realizuje sada, ne nudi dovoljno vremena da učenici zaista nauče kako da kodiraju.
- Bilo bi korisno da se izvrši procjena rezultata, tj. da se preciznije izmjere ishodi učenja učenika.
- Program može biti ponovo realizovan sa djecom mlađeg uzrasta.

- Još jedna važna oblast koju vrijedi dodatno istraživati i razvijati jeste pružanje veće vršnjačke podrške kad je u pitanju učenje, s obzirom na to da djeca imaju tendenciju da imaju više koristi kad rade s nekim ko je bliži njihovom uzrastu i interesovanjima, tako da na ovaj način mogu ostati zainteresovana za obrazovni proces i može se unaprijediti njihova integracija unutar škole.
- Promovisanje Programa i specifičnih tehnika, kao i Micro:bit-a i dosad ostvarenih rezultata, kako bi se povećao stepen interesovanja drugih škola.
- Pružanje podrške djevojčicama kako bi se među njima povećalo interesovanje za vještine i učešće u oblastima obrazovanja koja se tiču nauke, tehnike, inženjerstva i matematike (STEM), ali ne na način koji doprinosi rodnoj segregaciji (gdje bi fokus bio samo na djevojčicama, a dječaci bili isključeni). U program treba uključiti i dječake i djevojčice, ali treba osmisliti način na koji bi program promovisao nove poglede na profesionalnu orijentaciju žena, odnosno njihovo daleko veće opredjeljivanje za STEM oblasti.

Poboljšanje aktivnosti usmjerenih ka nastavnicima

- Kako bi se poboljšala primjena novih tehnika koje doprinose razvoju vještina kritičkog mišljenja i rješavanja problema kod ranjive djece – naročito one s poteškoćama u učenju – važno je uključiti barem jedan modul obuke o tome kako se ove tehnike mogu primijeniti u radu s ovom djecom, kako se nositi s izazovima u primjeni tehnika koje doprinose razvoju vještina kritičkog mišljenja i rješavanja problema, kako ih uključiti u aktivnosti kodiranja i sl.
- Nastavnici su istakli i to da je važno organizovati više obuka o kodiranju kako bi se unaprijedile vještine kodiranja i među samim nastavnicima, kako bi se obučili da koriste digitalnu tehnologiju i Micro:bit, naročito u predmetnoj nastavi.
- Nastavnici su, takođe, izrazili i želju da nauče više različitih tehnika koje doprinose razvoju vještina kritičkog mišljenja i rješavanja problema.
- Nastavnici su cijenili podršku mentora, ali su preporučili da mentorske posjete traju duže, s obzirom na to da smatraju da im je potrebna veća podrška za implementaciju novih nastavnih tehnika u njihovim predmetima ili projektima.
- Potrebno je obučiti veći broj nastavnika kako bi se osigurala šira implementacija programa, ili pak osmisliti alate tako da obučeni nastavnici mogu relativno lako, sistematski i efikasno prenijeti svoje znanje o tehnikama koje doprinose razvoju vještina kritičkog mišljenja i rješavanja problema i kodiranju putem Micro:bit-a drugim nastavnicima u školi.
- U obuke treba uključiti i stručne saradnike i asistente, kao i defektologe, kako bi se pružila adekvatna podrška radu nastavnika sa djecom koja imaju poteškoće u učenju ili smetnje u razvoju.
- Pedagozi bi trebalo da budu uključeni u obuku i programske aktivnosti od samog početka Programa.

Poboljšanje okruženja za učenje

- Nalazi u vezi s ulogom roditelja ukazuju na potrebu stvaranja podsticajnijeg okruženja za učenje za djecu uopšte, kroz uključivanje roditelja djece koja imaju poteškoće u učenju u obuku za kodiranje kako bi mogli da budu podrška radu njihove djece kod kuće.
- Pozitivni stavovi nastavnika i direktora škola o realizaciji ovog programa predstavljaju dobru osnovu za njegovo repliciranje i unapređenje. Iz ovih razloga važno je dijeliti informacije i iskustva u vezi s dobrim praksama među nastavnicima u regionu.

- Neophodno je poboljšati IKT infrastrukturu škola (prostorije, oprema i pristup internetu, određene komponente Micro:bit-a, kao što su senzori, itd.)
- Aktivnosti i postignuća Programa neophodno je promovirati u zajednici objavljivanjem informacija o aktivnostima na veb-sajtovima škola, njihovim Fejsbuk stranicama ili posredstvom drugih medija.

